

Rapport 2011:63

Arkeologisk utredning etapp 2

Kräftdammar vid Järnstad

Järnstad 2:3
Stora Åby socken
Ödeshögs kommun
Östergötlands län

Viktoria Björkhager

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

Kräftdammar vid Järnstad

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning	4
Områdesbeskrivning	4
Syfte	4
Metod och dokumentation	4
Resultat	6
Referenser	6
Tekniska uppgifter	7

*Omslagsbild: Ett av sökschakten vid den södra kräftdammen, foto mot söder.
Foto Viktoria Björkbager, ÖLM.*

Ö S T E R G Ö T L A N D S M U S E U M
A V D E L N I N G E N F Ö R A R K E O L O G I

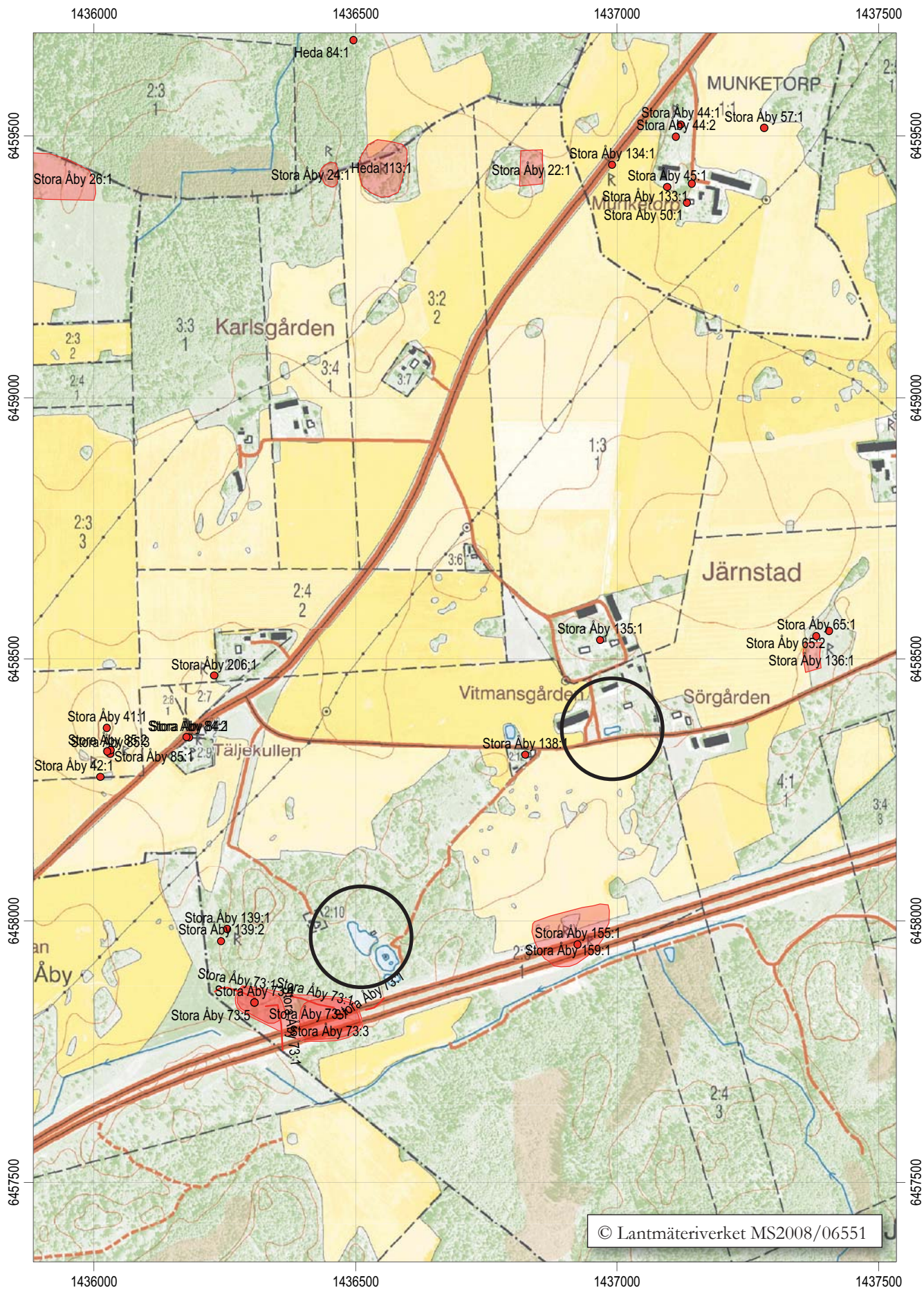
Box 232 • 581 02 Linköping • Tel 013 - 23 03 00 • Fax 013 - 12 90 70
info@ostergotlandsmuseum.se • www.ostergotlandsmuseum.se

Sammanfattning

Östergötlands länsmuseum utförde under våren 2000 en arkeologisk utredning etapp 2 inom fastigheten Järnstad 2:3 i Stora Åby socken och Ödeshögs kommun. Utredningen utfördes i samband med anläggandet av två kräftdammar. Den ena var planerad att placeras i trädgården till Vitmansgården och den andra intill två befintliga dammar inom fastigheten Järnstad 2:3, St Åby socken. Vid utredningen av de båda platserna påträffades inget av arkeologiskt intresse.

Viktoria Björkhager
1:e antikvarie

Figur 2. Utdrag ur digitala Fastighetskartan, blad 084 17 (8E 1b Stora Åby), med utredningsområdena markerade. Skala 1:10 000.

Inledning

Östergötlands länsmuseum utförde år 2000 en arkeologisk utredning etapp 2 inför anläggandet av två kräftdammar inom fastigheten Järnstad 2:3, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun. Utredningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Uppdragsgivare var Bengt Gustavsson, Vitmangården, som även svarade för de arkeologiska kostnaderna. Ansvarig för förundersökningen samt utformningen av rapporten var undertecknad.

Områdesbeskrivning

Ödeshög och Stora Åby är en fornlämningsrik bygd med lämningar från många tidsperioder. I regionen finns skålgropslokaler, boplatser, västra Östergötlands enda hållristningsområde, högar, gravfält, stensträngar och stensträngssystem. Utredningsområdet ligger i gränsbygden mellan jordbruks- och slättbygden i norr och skogsmarken i söder. Området kännetecknas av uppstickande bergsklackar i småkuperat odlings- och beteslandskap.

I samband med nybyggnation av motorväg mellan stora Åby och Väderstad utförde Östergötlands museum flera arkeologiska undersökningar. Två undersökningar utfördes inom fastigheten Järnstad 2:3. Den ena omfattade ett stensträngssystem med tillhörande fossila åkerytor samt en skärvtenshöj och skålgropar (RAÄ 73). Skärvtenshöjen anlades under äldre bronsålder och odlingslandskapets tyngdpunkt låg i äldre järnålder och medeltid (Björkhager, Ohlsén & Ranheden 2002).

Den andra undersökningen omfattade en järnframställningsplats och ett boplatsoområde med flera långhus och fyrstolpehus, gropsystem och kulturlager (RAÄ 159). Vid undersökningen påträffades inte mindre än 17 förhistoriska slaggropar till schaktugnar för blästerbruk. Boplatsten hade sin tyngdpunkt i förromersk/romersk järnålder och järnframställningen i folkvandringstid/vendeltid (Räf 2009).

I samband med motorvägsbygget utfördes även en undersökning inför byggnationen av rastplatsen Östgötaporten utanför Ödeshög. Vid undersökningen framkom en boplatssyta daterad till förromersk/romersk järnålder och ett senare medeltida skede (Ohlsén & Börjesson 2007).

Syfte

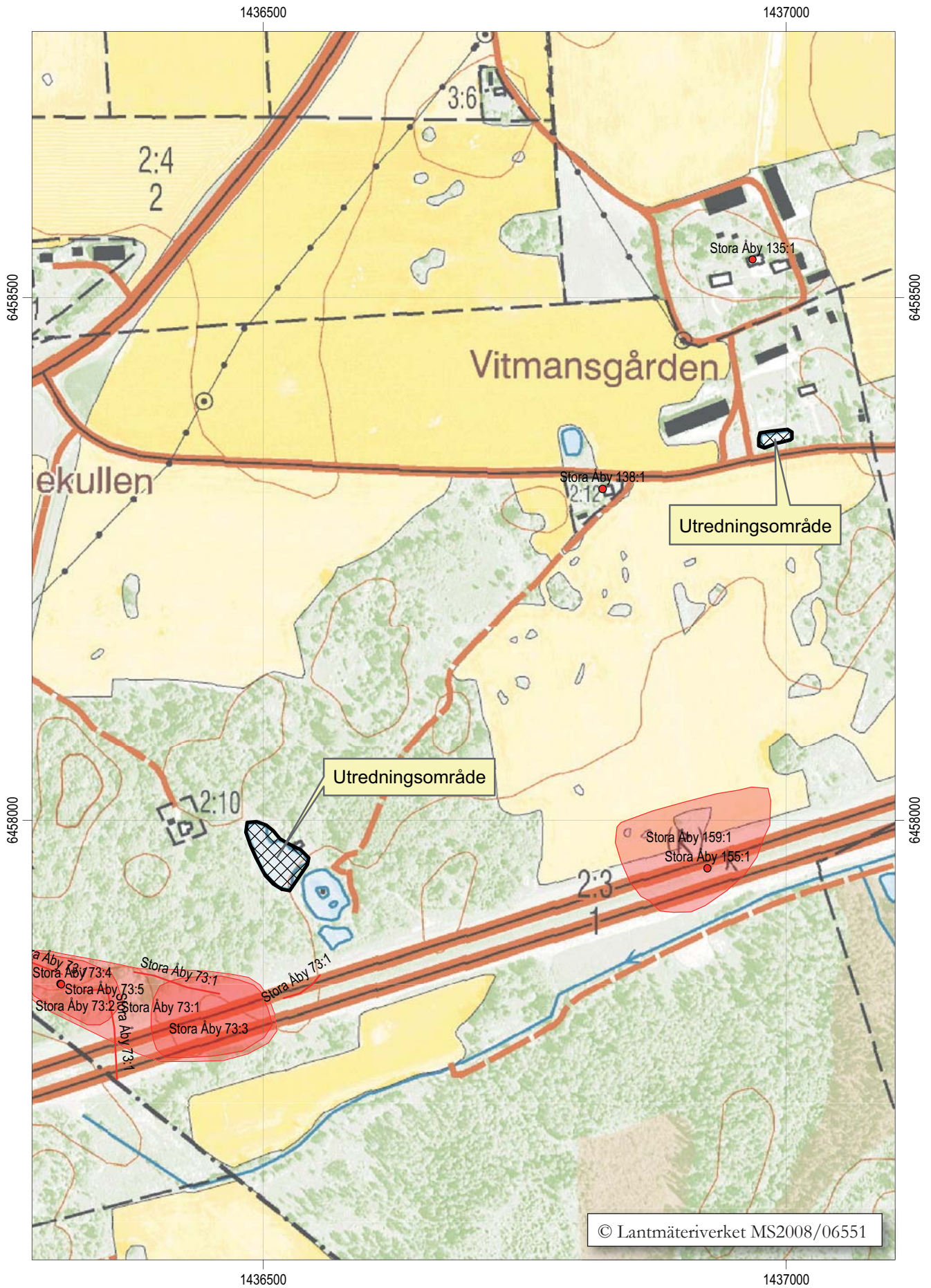
Syftet med utredningen etapp 2 var att tillse att lagskyddade fornlämningar inte berördes av markingreppen. Om lagskyddad fornlämning påträffades skulle arbetsföretaget med att anlägga kräftdammar i första hand anpassas så att fast fornlämning inte kom till skada men om det inte var möjligt skulle fornlämningen undersökas och dokumenteras vad gällde karaktär, omfattning och datering.

Metod och dokumentation

Vid den arkeologiska utredningen etapp 2 av dammen som var tänkt att placeras på tomtmark intill Vitmangården framkom att inga arkeologiska åtgärder var nödvändiga. Anledningen var att dammen skulle anläggas i en redan befintlig sk branddamm som tillhörde fastigheten. Vid platsen för den andra dammen, norr om de befintliga dammarna, utfördes en sökschaktgrävning. Schakten hade en längd av ca 10-15 m, en bredd av ca 1,6 m och ett djup av 0,35-0,45 m.

Figur 3. Sökschakt sett från söder. Foto Viktoria Björkhager, ÖLM

Figur 4. Utdrag ur digitala fastighetskartan, blad 084 17 (8E 1b Stora Åby), med utredningsområdena markerade. Skala 1:5 000.

Resultat

Vid sökschaktning på platsen för den ena av de nya kräftdammarna drogs två 25-30 m långa sökschakt. Vid undersökningstillfället var inte området röjt, så grävmaskinen hade ställvis begränsad tillgänglighet till området. Under matjordslagret framkom undergrunden som utgjordes av lerig mo. Inget av arkeologiskt intresse påträffades.

Referenser

Tryckta källor

Björkhager, V, Ohlsén, M & Ranheden, H. 2002. *Järnstad ett fossilt odlingslandskap*. RAÄ 73, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun, Östergötland. Avdelningen för arkeologi. Östergötlands länsmuseum. Rapport 5:2000. Linköping.

Börjesson, A & Ohlsén, M. 2007. *Järnålder och medeltid vid Östgötaporten*. Högmoberg. RAÄ 161, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun, Östergötland. Avdelningen för arkeologi. Östergötlands länsmuseum. Rapport 2007:26.

Räf, E. 2009. *Järnstad. Järnframställning och boplats*. RAÄ 155 och 159, Stora Åby socken, Ödeshögs kommun, Östergötland. Avdelningen för arkeologi. Östergötlands länsmuseum. Rapport 2009:1. Linköping.

Övriga källor

Fornminnesregistret (FMIS)

Tekniska uppgifter

Lokal	Järnstad 2:3
Socken	Stora Åby
Kommun	Ödeshög
Län och landskap	Östergötland
Fornlämningsnummer	-
Ekonomiska kartans blad	8E 1h Stora Åby
Koordinater	X6458371, Y1437024
Koordinatsstem	RT 90 2,5 gon V
Typ av undersökning	Arkeologisk utredning, etapp 2
Länsstyrelsens diarienummer	220-2708-00
Länsstyrelsens handläggare	Carin Clareus
ÖLM diarienummer	148/00
ÖLM projektnummer	6427
Uppdragsgivare	Bengt Gustavsson, Vitmansgården
Kostnadsansvarig	Bengt Gustavsson, Vitmansgården
Projektledare	Viktoria Björkhager
Personal	-
Fältarbetsid	Våren 2000
Fynd	Nej
Foto	Nej
Analyser	Nej
Grafik	Johan Levin
Renritning	-
Grafisk form	Lasse Norr

Dokumentationsmaterialet förvaras på Östergötlands museum.

Ur allmänt kartmaterial	© Lantmäteriverket MS2008/06551
ISSN 1403-9273	Rapport 2011:63 © Östergötlands museum

Östergötlands länsmuseum utförde under våren 2000 en arkeologisk utredning etapp 2 inom fastigheten Järnstad 2:3 i Stora Åby socken och Ödeshögs kommun. Utredningen utfördes i samband med anläggandet av två kräftdammar. Den ena var planerad att placeras i trädgården till Vitmansgården och den andra intill två befintliga dammar inom fastigheten Järnstad 2:3, St Åby socken. Vid utredningen av de båda platserna påträffades inget av arkeologiskt intresse.